

'Esperit d'associació'

Acabe de llegir un llibre excel·lent, i que pel seu gran interès recomane als lectors de SAÓ: *Esperit d'associació. Cooperativisme i mutualisme laics al País Valencià, 1834-1936*, obra de Francesc-Andreu Martínez Gallego. Editat per Publicacions de la Universitat de València, aquesta obra, tal com afirma en el pròleg el professor José Antonio Piqueras, "indaga, exhuma i analitza un món de relacions associatives, parcialment conegudes, majoritàriament ignorades: les experiències de nombrosos valencians en l'àmbit del comunitarisme cooperatiu que la tradició ha assimilat amb excessiva freqüència i escàs rigor a posicions confessionals". L'autor del llibre, per la seua banda, explica que cal posar en relació dialèctica les nombroses associacions d'arrel confessional amb eixes altres que, en desaparèixer del mapa associatiu al final de la Guerra Civil, han passat en gran mesura desapercibudes per a la investigació contemporània.

Segons J. A. Piqueras, catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Jaume I de Castelló, el cooperativisme "segons demostra el nostre autor, va pertànyer majoritàriament a l'esfera cívica, laica, i de cap manera tampoc ha de ser reduïda al sector agrari". En efecte, el llibre de Martínez Gallego, dividit en huit capítols, arranca en 1834 i s'ocupa del cooperativisme i del sindicalisme agrari, però va més enllà: descriu

l'associació mutualista i la cooperació des de la perspectiva històrica, el pas de l'artesà agremiat al treballador societari, els esforços de molts artesans i treballadors de diferents sectors per associar-se quan l'associació estava prohibida, l'impacte de la Llei d'Associacions de 1887 i els seus efectes en la cooperació i el mutualisme, els vincles que s'establiren per a la producció, la distribució i el consum, les relacions entre mutualitats, cooperatives i el primer sindicalisme obrerista, passant per les cooperatives d'habitatge o les de crèdit.

L'obra, de 366 pàgines, ofereix una perspectiva de llarga durada, un segle, i acaba amb una extensa bibliografia i un apèndix documentadíssim que es capbussa en fonts de primera mà, en registres associatius i presenta centenars de cooperatives, d'associacions de socors mutus, d'entitats asseguradores i cooperatives de consum, instructives i d'esbarjo, d'habitatges obrers, de sindicats agrícoles confessionals i no confessionals, així com les cooperatives de crèdits. Sens dubte un material que convida futures monografies a la indagació particular de moltes d'eixes associacions que havien quedat soterrades pel temps.

Per a Martínez Gallego (l'Alcúdia 1963), doctor en Història per la Universitat de València i professor de l'Àrea de Periodisme de la Facultat de Filologia,

Traducció i Comunicació, "el desenvolupament del cooperativisme i del mutualisme laics al País Valencià abans de la Guerra Civil, és la història d'un continuum des de la Llei de 1839, però amb alts i baixos molt marcats". Com afirma en aquesta obra el professor Francesc-Andreu Martínez, "els moments àlgids sempre coincidiren amb governs democràtics... que assumiren el cooperativisme i el mutualisme com una tasca per desenvolupar per la iniciativa pública". Tant és així que, com diu el Dr. Martínez Gallego, "si durant la Guerra Civil el cooperativisme mantingué la seua activitat, quan va acabar la contesa el nou règim franquista mirà amb forta antipatia el moviment cooperatiu".

Per oposició al moviment cooperativista, i al mateix temps per evitar la prostració econòmica del camp valencià, la dictadura aplicà una "recepta", del tot particular: "eliminar les cooperatives amb passat *indesitjat* i enquadrar les subsistents en unions territorials sotmeses a la cadena jeràrquica del nou sistema vertical". Així, "el resultat fou esborrar en gran mesura un passat fèrtil i dinàmic, encara que amb caràcters també contradictoris". Gràcies a aquest llibre, però, podem ara retrobar-nos amb l'impuls comunitarista i reformista de milers de treballadors dels sectors primari, secundari i terciari que el resultat de la malaurada guerra va intentar esborrar.

Tal com conclou el professor Martínez Gallego, "si la tasca de l'historiador és mostrar les experiències dels subjectes històrics... i preocupar-se d'esbrinar les raons del canvi social, ben bé podem concloure que només una dictadura de ribets feixistes i llarga durada va aconseguir aixafar l'experiència acumulada pel cooperativisme i el mutualisme laics". Les experiències viscudes, l'activitat associativa vinculada al món laboral i a la recerca de millorar les condicions de vida, reixen de la mà de l'historiador i ens mostren la vitalitat del món del treball, de la societat civil, a l'hora de dotar-se, des de baix, d'organismes útils i operatius per aconseguir els seus objectius.

Aquest llibre aborda, també, la desfeta d'un tòpic. Aquell que afirma que els valencians tenen ben guanyada la fama de *despreocupats* o *d'insolidaris*. Hem estat un poble que, per mitjà de l'associacionisme, tant el laic com també el confessional, ha intentat vertebrar el país, vertebrar-se a sí mateix. I la prova d'això és el dens teixit associatiu existent fins a la Guerra Civil. L'associacionisme del qual parla el llibre i que subsisteix hui de moltes maneres (tot i que no sempre està en la primera línia del coneixement públic) també a hores d'ara pren unes altres formes, pròpies del nostre temps, però en tot cas participatives, solidàries i bolcades a la construcció de futurs millors.